

Apák és fiúk, anyák és lányok. Szülői szerepek, gondoskodás és tekintély a pre-modern családban (1500-1918)

Az **MTA-Lendület Családtörténeti Kutatócsoport** interdiszciplináris konferenciát rendez modernitás előtti szülő-gyermek kapcsolat témakörében **Budapesten 2018. október 25-26-án**. Célunk, hogy **a szülő-gyermek kapcsolatot hosszú időintervallumban vizsgáljuk**, és minél jobban megértsük a folyamatosságok és a változások területeit, idejét, történeti ágenseit és mozgatórugóit. Időszerűnek tartjuk, hogy történészek, művészettörténészek, irodalomtörténészek, és történeti demográfusok közötti párbeszéd keretében összegezzük az eddig felhalmozott tudást, és új irányokat nyissunk a kutatásban.

A társadalmi nemek eltérő helyzetére irányuló kutatások eredményeképp mára bevett gyermekek helyett fiúkról és lányokról, szülők helyett pedig anyákról és apákról, anyai és apai szerepekről, anyai és apai gondoskodásról beszélni. Ezért a konferencia középpontjában az **anyai és apai szerepek mindennapi gyakorlatai, normái és reprezentációi** kölcsönhatásának vizsgálata áll. Fontosnak tartjuk, hogy a családok életében részt vevő, **mindkét fél hangot kapjon**, és mindkét nézőpont megjelenjen a történeti kutatásban. Olyan előadásokat várunk továbbá, amelyek több eset összehasonlításán alapul, illetve az életciklus előrehaladásával vagy a generációk közötti változások felmutatására törekszik.

A kora újkorban a szülő-gyermek kapcsolatot az egyén családbeli pozíciójához, társadalmi rangjához és Istenhez fűződő kapcsolatához kapcsolt kötelességek rendszerében értelmezték: egyfelől a szülői gondoskodás és szeretet, másfelől a gyermeki engedelmesség és tisztelet elvárásainak teljesítéseként beszéltek róla. Ennek ellenére mi egy **interaktív és dinamikus kapcsolatot** feltételezünk a mindennapokban, amely az **anyagi és érzelmi javak cseréje** révén formálódott, amelynek során a szülők erőfölbőlényén alapuló normarendszer is alku tárgyát képezte. Éppen ezért érdemesnek tartjuk az egyéni életút átmeneti periódusait, amelyek egyúttal a csere és az egyezkedés intenzív időszakai voltak, vagyis a **születést, házasságot, konverziót és halált** állítani a vizsgálódás középpontjába.

A fenti megközelítés lehetővé teszi, hogy meghaladjuk azt a nézetet, amely szerint a nagy történelmi átalakulás iránya a családban az uralom felől a szeretet felé haladt. Philippe Ariès tézisé (1962) a kora újkori szülők közömbösségéről sokan sokféleképpen cáfolták, így ma az az elfogadott nézet, hogy a szülők régen is szerették gyermekeiket. Fontosnak tartjuk ugyanakkor, hogy a gyerek-szülő kapcsolatban a **hierarchia és az intimitás** együtt élő gyakorlatainak dinamikáját jobban megértsük.

Ehhez persze figyelembe kell vennünk azt is, hogy a modern nukleáris család funkciói megnövekedtek, határai megerősödtek. Ugyanakkor a tradicionális szülő-gyermek kapcsolat csakis a leszármazás vertikális koncepciója és a horizontális rokonsághoz fűződő szoros szálak (mindenekelőtt a gyermekek rokonokhoz-barátokhoz adásának szokása) kölcsönhatásában vizsgálható.

A 19. század végéig magas halálozás miatt kiemelten fontosnak tekintjük a **család életciklusainak** figyelembe vételét. A történetírásban elfelejtett, tény, hogy mivel a preindusztriális Európában a gyermekek egyharmada elvesztette egyik vagy mindkét szülőjét tíz éves korára, jellegzetes volt – akárcsak 20-21. századi válások következtében – az **egy szülővel** és még inkább a **mostohaazülővel való együttélés**. Míg a mai mozaikcsaládokban – a gyermekek anyáknál történő elhelyezésének tendenciája következtében – a mostohaapák jelenléte a jellemző, régen az özvegy apák sokkal gyakoribb újraházasodása következtében a mostohaanya alakja dominált. Ezzel egy időben a társadalom elsősorban a férfi családfőtől várta a gyermekek felnövekedésének és felnevelésének biztosítását, és csak a 19. századi gazdasági és társadalmi változások összefüggésében jön majd létre az anyaság mítosza előtt, amely az anyák legfőbb felelősségévé teszi a gyermeknevelést.

A konferencián többek között a következő kérdésekre keressük a választ:

- Hogyan használták nők és férfiak az apaság és anyaság patriarchális koncepcióját saját érdekeiknek megfelelően a családon belül, és hogyan reprezentálták ezt a külvilág számára?
- Miképp ábrázolták és magyarázták a családon belüli fegyelmezést és a fizikai fenytést a családtagok?
- Az intimitás és uralom mindennapi gyakorlatai szülők és gyermekek között hogyan módosult a családbeli születés, házasság és elhalálozás idején?
- A szülőket és gyermeket elválasztó földrajzi távolságot milyen eszközökkel alakították szeretetteljes kötődéssé?

- Hogyan tekintettek a gyermekek a róluk mindennapokban gondoskodó „helyettes” vagy „nevelő” szüleikre?
- Vajon a mostoha- vagy mostohaanya megjelenését hogyan fogadták a korábbi házasságból hozott kiskorú és nagykorú gyermekek?
- A mostohaanya vagy mostohaapa megjelenése hogyan hatott a gyermekek várható életkorára vagy a család stabilitására (megmaradására, illetve felbomlására, gyermekek maradására és elköltözésére)?
- A mostoha- vagy mostohaanya szerep felvállalása és kifejezése hogyan befolyásolta férfiak és nők családon belüli pozícióját?
- A családstruktúra hogyan hatott a szülői szerepekre: mást jelentett jó apának vagy anyának lenni a nukleáris és a mozaikcsaládban?

JELENTKEZÉS:

- Beküldendő az előadás címe és maximum egy oldalas összefoglalója; az előadó neve és egy bekezdésnyi szakmai önéletrajza.
- Beküldési cím: lendulet.csaladtortenetek@gmail.com
- **Jelentkezési határidő: 2018. június 15.** Visszaigazolás a jelentkezés elfogadásáról: 2018. június 30.

A KONFERENCIA ÉS IDŐPONTJA:

MTA Humántudományi Kutatóközpont (1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.)

2018. október 25-26.

A szállás és az esetleges útiköltség visszatérítésének igényét a jelentkezéssel egy időben kérjük jelezni.

A konferencia előadásainak tanulmány-változatát 2019-ben tanulmánykötetben tervezzük publikálni.

BIBLIOGRÁFIA

- Bailey, Joanna. Parenting in England, 1760–1830. Emotion, Identity and Generation. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Deáky Zita: „Jó kis fiúk és leánykák”. A kisgyermekkor történeti néprajza Magyarországon. Budapest, Századvég Kiadó, 2011.
- Dekker, Rudolf. Childhood, Memory and Autobiography in Holland. From the Golden Age to Romanticism. Basingstoke: Macmillan, 2000.
- Frank, Stephen M. Life with Father: Parenthood and Masculinity in the Nineteenth-Century American North. Baltimore, MD: John Hopkins University Press, 1998.
- Grace, Philipp. Affectionate Authorities: Fathers and Fatherly Roles in Late Medieval Basel. Aldershot: Ashgate, 2015.
- Péter, Katalin, szerk. Gyermek a kora újkori Magyarországon. Budapest: MTA Történettudományi Intézet, 1996.
- Pollock, Linda. A Lasting Relationship: Parents and Children Over Three Centuries. Hanover and London: University Press of New England, 1990.
- Yavneh, N. és Miller, N., szerk. Maternal measures: figuring caregiving in the early modern period. Aldershot: Ashgate, 2000.